poVánoční vycházka do temných uliček Starého Města 27. 12. 2013

Panna Marie před Týnem - Týnský chrám

V těchto místech stával starší románský kostelík už v 11. st. Byl to špitální kostel pro cizí kupce, přijíždějící do Ungeltu. Ten byl v druhé polovině 13. st. nahrazen raně gotickou stavbou asi o dvě třetiny menší než dnešní kostel. V ní až do své smrti kázal kritik církevních mravů Konrád Waldhauser a Milíč z Kroměříže. V polovině 14. st. byl založen dnešní vrcholně gotický kostel, který dostal funkci hlavního staroměstského kostela i kostela farního. Současně se stavbou nového kostela postupně zanikal kostel starý. Na stavbu měla značný vliv **dvorská huť Matyáše z Arrasu a zejména Petra Parléře**. Parléře připomíná zejména bohatě zdobené průčelní okno o výšce 28 m, kružby oken hlavní lodi, kněžiště a **velkolepý severní portál.** Začátkem 15. st. už chyběly jen věže, štít a krov. V husitských dobách ovládla Týnský kostel skupina Husových přívrženců pod vedením Jakoubka ze Stříbra a od r. 1427 zde **byl farářem** volený **husitský arcibiskup Jan Rokycana, který je zde také pohřben**. Po skončení husitských válek měla být stavba zastřešena, ale dřeva na krov bylo použito na stavbu šibenic pro Roháče z Dubé a jeho 50 druhů, popravených Zikmundem na Staroměstském náměstí po dobytí poslední husitské bašty hradu Sion. Krov pak byl zhotoven o 20 let později z dřeva určeného na stavbu slavnostních tribun pro svatbu českého krále Ladislava Pohrobka s francouzskou princeznou Magdalenou. Svatba se nekonala, Ladislav Pohrobek zemřel. Kostel se dostavoval za Jiřího z Poděbrad, zvoleného za krále na nedaleké Staroměstské radnici. Za jeho vlády byl postaven štít hlavní lodi a severní věž. Na štít byla na návrh Jana Rokycany umístěna jeho socha "husitského krále" a nad ní pak obrovský pozlacený kalich, symbol přijímání podobojí. Králův portrét byl pak r. 1626 nahrazen postavou Madony od Kašpara Bechtelera a z kalicha byla vyrobena Madonina svatozář. Jižní věž pochází až z roku 1511.

Věže jsou 80 metrů vysoké. Severní se nazývá Eva, Jižní (cca o 1 m vyšší) Adam. Stavěly se v té době z vysunutého lešení, jehož podlážka se kladla na trámy prostrčené v otvorech, které se nechávaly v pravidelných intervalech ve zdech. Tak bylo možno pracovat zároveň zvenku i zevnitř. Roku 1679 kostel vyhořel, hlavní loď pak byla snížena a zaklenuta barokně.

Kostel je trojlodní bazilikou s věžemi u západního průčelí a s třemi chóry u každé lodi na straně východní. Má úctyhodné rozměry: délka 52 m, šířka 28 m, výška střední lodi je 44 m a vedlejších lodí 24 m.

Kostel je rozsáhlou galerií gotických, renesančních a raně barokních děl. Z plastik je nejvýznamnější parléřovský portál z Týnské uličky z r. kolem 1390, zdobený tympanonem, na němž jsou výjevy Utrpení Kristova. Z vnitřního zařízení vyniká **gotická cínová křtitelnice z roku 1414 (nejstarší v Praze)** zdobená reliéfními postavami apoštolů, kamenná gotická kazatelna, dvě gotické lavičky s konzolami ve tvaru korunovaných hlav. Na pilířích mezi hlavní a levou boční lodí je pozdně gotický baldachýn od Matěje Rejska z roku 1493 (původně nad hrobem biskupa Luciana z Mirandoly, který světil kališnické kněze).
Hlavní oltář s obrazy Karla Škréty (Nanebevstoupení Panny Marie a Nejsvětější Trojice) je ukázkou raně barokní portálové architektury z roku 1649. Známá gotická socha Madony s Ježíškem, tzv. Madony týnské z doby kolem roku 1420 stojí na novogotickém oltáři při stěně v pravé boční lodi. Kalvárie, dílo Mistra týnského Ukřižování z počátku 15. století, je na barokním oltáři v závěru levé boční lodi. Čtrnáct velkých pláten Křížové cesty namaloval r. 1854 František Čermák. **V chrámu je celkem 19 oltářů**, na jejichž vzniku a výzdobě se podíleli František Maxmilián Kaňka, Karel Škréta, Jan Jiří Bendl, Josef Hellich, Ferdinand Maxmilián Brokoff, Jan Jiří Heinsch a další. Na počátku roku 2000 objevili restaurátoři v kostele vzácně zachovanou gotickou fresku z konce 14. st., ukrytou za jedním z oltářů v severní boční lodi. Je na ní zobrazen sv. Jeroným se lvem a objednatel malby.

Zdejší varhany jsou nejstarší v Praze. Postavil je německý stavitel Hans Heinrich Mundt se svými pomocníky r. 1673.

Týnský chrám se honosí velkým počtem zachovaných náhrobníků. Je jich zde asi 60 známých, některé jsou neznámé, jiné byly kdysi odsud odstraněny při kladení nové podlahy. Mezi nejznámější patří **náhrobek Tychona de Brahe**, dánského hvězdáře na císařském dvoře Rudolfa II. z r. 1601. Další je

náhrobek Václava Berky z Dubé, vojevůdce a rady při české komoře, zesnulého r. 1575. Je to jeden z nejzdařilejších renesančních portrétních náhrobků s neobvykle detailním zobrazením muže v brnění. **Pověst praví, že v chrámu bylo pohřbeno i srdce Jiřího z Poděbrad, zatímco jeho tělo odpočívá v hrobce českých králů na Pražském hradě.** Zajímavý je náhrobek chlapce - odpadlíka od židovské víry Šimona Abelese, který se chtěl dát pokřtít. Jeho otec ho však raději sprovodil ze světa a sám se pak oběsil. Protože vlastně zemřel pro víru, byl mu vystrojen pompézní pohřeb, jehož se účastnila celá Praha, a byl zde pochován. V r. 1631 byly sňaty z potupné klece na Staroměstské mostecké věži hlavy dvanácti ze sedmadvaceti českých pánů popravených na Staroměstském náměstí roku 1621 a byly pochovány v Týnu. Od těch dob zde byly mnohokrát marně hledány. Je zde i mnoho náhrobků dětských, mezi jinými též matka se šesti dcerami a šesti syny. Mnohé náhrobky jsou značně poškozeny vyšlapáním, neboť postávat na náhrobku se dříve nepovažovalo za neúctu k zemřelému. Věřilo se, že pomáhá proti bolesti zubů.

Od r. 1973 probíhala celková rekonstrukce Týnského chrámu. Od doby německé okupace zela prázdnotou zvonice v severní věži. Nový bronzový zvon o váze 960 kg z dílny firmy Manoušek byl osazen teprve o Velikonocích r. 1992. Zvon je zasvěcený Pietě a sv. Anežce České. Dne 19. 2. 2008 byly osazeny tři nové zvony: Jan Nepomucký (váha přes 300 kg), Ludmila (přes 500 kg) a Archanděl Gabriel (2,5 tuny), které vznikly v dílně rodu Dytrychů v Brodku u Přerova.

Ungelt, nebo též Týnský dvůr zaujímá prostor v Praze 1 – Starém Městě mezi ulicemi Týnskou, Štupartskou a Malou Štupartskou, mezi kostelem sv. Jakuba a Panny Marie před Týnem. Byl to ohrazený kupecký dvůr, který podle archeologického výzkumu vznikl ve 12. století, ale uvádí se také již 10. století.
Kupecký dvůr tehdy býval v podstatě tvrzí, oddělenou od ostatního města příkopem a zdí. Sloužil k ochraně kupců a jejich zboží, byla zde skladiště na zboží, koňské stáje, obydlí pro kupce, jeden z nejstarších špitálů v Praze. Každý, kdo překročil práh kupeckého dvora, požíval plnou ochranu krále, za což musel platit poplatek. Již ve 14. st. se clu říkalo staroněmeckým slovem ungelt a odtud i název pro celý kupecký dvůr. Při vstupu musel v bráně každý odevzdat zbraně ungeltnímu hospodáři, který také soudil případné spory.

Největšího rozkvětu zažil Ungelt za Karla IV. a za Václava IV. Pražské celní privilegium pro Čechy ztratilo význam v době husitské, později již Praha nedosáhla svého obchodního významu a v polovině 16. st. ho ztratila úplně. Celnice v Ungeltu pak sloužila jen pražskému obchodu, v r. 1774 byla přenesena nejprve do Haštalské a později r.1810 do celnice proti Prašné bráně. Počátkem tohoto století se do polorozpadlého Ungeltu začala stěhovat městská chudina, po 2. sv. válce zde byla směsice skladišť, dílen, kanceláří a bytů nejnižší kategorie.
V r. 1978 byl zahájen zajišťovací archeologický průzkum a v r. 1981 byla zahájena vlastní rekonstrukce dvora. R. 1996 byl Ungelt po rekonstrukci zpřístupněn veřejnosti.

Dnešní areál Ungeltu tvoří 18 domů, z nichž 12 přiléhá k vlastnímu kupeckému dvoru, ostatní jsou po obvodě na místě původní gotické ohradní zdi. Na domech jsou stopy architektonických slohů všech dob, každý dům je jiný, přesto dohromady tvoří harmonický celek. Většina domů má barokní fasády z doby po r. 1689, kdy Ungelt z velké části vyhořel, původ mnohých však sahá až na počátek 15. st.
Vchod od Staroměstského náměstí je z Týnské ulice branou v paláci Granovských. Král Ferdinand I. věnoval r. 1558 tento dům celnímu úředníku Jakubu Granovskému z Granova. Ten dům v polovině 16. st. přestavěl v renesančním slohu. Jedná se o dvoupatrovou budovu s arkádovou lodžií na straně dvora. Vedlejší dům čp. 640 Petráčkovský byl původně součástí paláce Granovských a býval tu jeden z nejstarších pražských zájezdních hostinců zv. Starý Ungelt. V dlažbě před ním je naznačeno místo původního kostela P. Marie. Dům čp. 642 U Černého medvěda je zmiňován již v r. 1428. Východní brána Ungeltu s monogramem L (patrně král Leopold I.) ústí do ulice Malá Štupartská v domě čp. 636 zvaném Vrbnovský, nebo též U Štupartů. V domě čp. 630 U Zlatého prstenu má dnes Galerie hl. m. Prahy expozici Umění 20. st. V mohutném domě čp. 646 U Šviků z Lukonos s gotickými štíty je hotel Ungelt. V jižní části dvora je opravená původní studna, v severní části je kopie Štursova sousoší Den a noc. Terén románského dvora byl více než dva metry pod dnešní úrovní.

Původně Kozí plácek, do kterého ústí čtyři ulice, s průhledem do ulice U Obecního dvora. Na náměstí se od středověku konaly trhy na živé kozy, kůzlečí maso a boty z kozinek. Obuvnické řemeslo zde přetrvávalo v kotcích a krámcích až do 30. let. Prodávaly se v nich boty pevné, ručně zpracované. Jeden z těchto krámků vidíme v přízemí nájemného domu čp. 916. Řada domů po levé straně byla zbořena v roce 1904. Nárožní dům na náměstí je z roku 1852. Na protilehlém nároží byly již domy čp. 792-794, v rámci asanace zbořené, nahrazeny novostavbou. Zcela vpravo, na zvýšeném terénu se zábradlím, vidíme rovněž novostavbu. Předtím zde stál dům čp. 748, zvaný Nový Ungelt. Sem byl přenesen v roce 1779 celní úřad ze starého Ungeltu - Týna. Později, až do jeho zboření v roce 1898, v něm působil Loterijní úřad.

Kostel sv. Haštala – stál již 40 let, když byl založen **Anežčin klášter.** Z původního haštalského kostela je zachována jen gotická severní loď s křížovou klenbou. Vše ostatní je barokně upravováno a přestavěno po požáru r. 1689, začátkem 18. století byla přistavěna mohutná věž. Jméno **Haštal** je český překlad latinského **Castulus** a nikde jinde v Čechách kostel sv. Haštala není. Castulus byl vysoký úředník římského císařského dvora, při pronásledování křesťanů mučený a zaživa zahrabaný. Náměstí kolem kostela vzniklo v roce 1832, kdy tu byl zrušen hřbitov kolem kostela. Krátká ulička, velmi půvabná **Řásnovka** nás dovede až k ústí Revoluční třídy (dříve Eliščina), před palác Merkur s dříve hudební kavárnou Vltava. Za kostelem sv. Haštala stojí fara kostela a bývalá kostnice.

Od kostela vede malá ulička k bráně **kláštera Blahoslavené Anežky (český Assisi)**. Komplex zahrnující kromě hospodářských stavení dva kostely, dvě kaple, dva kláštery a dům abatyše byl zbudován asi ve druhé třetině 13. století pro klášter Klarisek, ženské řehole františkánské, založené u nás sestrou krále Václava I. Anežkou. Vysoké postavení zakladatelky, která byla v přímých stycích se sv. Klárou, vysvětluje neobyčejnou kvalitu této architektury, její přímé navázání na francouzské gotické umění.

Dům U Sobotků, čp. 828, na plácku zvaném Na Františku Jmenoval se tak podle obuvníka, který zde měl dlouhá léta svou dílnu. Dvoupatrový dům z 16. století, přistavěný k severní ohradní zdi kláštera, prý patřil kdysi pražskému katu J. Mydlářovi. K němu byl v 17. století přistavěn dům čp. 829, který byl později, soudě podle prodloužené výšky původního komína domu U Sobotků, pravděpodobně zvýšen o dvě patra.

V době Pražského povstání, v květnu roku 1945, se z obou domů střílelo na německé tanky projíždějící po nábřeží. Opětovanou střelbou byly oba domy poškozeny natolik, že nedlouho poté se s velkým rachotem zřítily. Nájemníci, varováni praskotem stěn, domy včas opustili. Barokní portál, se sochou v nice nad ním, byl součástí brány, kterou se od severu vstupovalo do areálu kláštera. Vpravo od něj se nacházela pověstná putyka U Ročků, oblíbené místo plavců z vorů, řemeslníků a povozníků z klášterních dvorů i nevěstek z Vrabčírny a Myší díry. Rvačky a souboje na nože zde byly na denním pořádku. Krčma snesla srovnání jen se staroměstským Batalionem.

Květinářství na rohu ulice U Obecního dvora

Kozí náměstí